

ÇOCUKLARLA İLGİLİ VE ÇOCUKLARLA BİRLİKTE YAPILAN ARAŞTIRMALARDA GÖZETİLECEK ETİK KURALLAR ETHICAL RESEARCH INVOLVING CHILDREN

Centre for Childne
and Young People
research, education, advocacy

 Southern Cross
University

Childwatch
INTERNATIONAL
RESEARCH NETWORK

unicef
Office of Research

UNIVERSITY
OTAGO

Te Whare Wānanga o Ōtago
NEW ZEALAND

Bu yayın Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması kapsamında hazırlanmıştır.

115 ÖRNEK DURUMLAR

ERIC'in temel amaçlarından biri de, çocukların ve gençlerin yer aldıkları araştırmaları şekillendiren öykülerin, deneyimlerin, etik meselelerin ve duyarlılıkların öğrenilmesi ve paylaşılmasıdır. Burada yer alan örnek durumlar, araştırmacıların kendi sözleriyle yaptıkları katkılardır ve amaçlanan da karşılaşabilecekleri daha zorlu ve tartışmalı etik konularda başka araştırmacılara yardımcı olmaktır. Çeşitli uluslararası bağlamdan ve farklı araştırma paradigmalarından derlenen bu örnek durumlar, etik düşüncüyü geliştirmede ve çocuklarla yapılan araştırmalarda etik uygulamaları iyileştirmede başvurulabilecek süreçlere ışık tutmak üzere kullanılmıştır. Araştırmacılardan beklenen, bu örnek durumları, kendi deneyimleri ve bağlamları çerçevesinde dikkate almalarıdır.

Ní Raghallaigh, M., & Gilligan, R. (2010). Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience and the relevance of religion. *Child & Family Social Work, 15*, 226-237.

Katkıda bulunan: Dr Muireann Ní Raghallaigh, Dublin Üniversitesi Uygulamalı Sosyal Bilimler Okulu, İrlanda ve Profesör Robbie Gilligan, Dublin Trinity College Sosyal Çalışma ve Sosyal Politika Okulu, İrlanda. Araştırma, Dublin Ulusal Çocuk Ofisi ile Dublin Trinity College Sosyal Çalışma, Sosyal Politika ve Çocuk Araştırma Merkezi tarafından ortaklaşa finanse edilen bir doktora çalışmasının parçası olarak gerçekleştirilmiştir.

Örnek durum 13: Resim çektirmeye onay: Görsel onay formunda fotoğraf kullanımı

Arka plan bağlamı:

Sierra Leone'deki Tiwai Adası Vahşi Yaşam Koruma Alanı, bir çevre HDK'sı olan Afrika Çevre Vakfı (EFA) tarafından yönetilen, topluluk temelli bir koruma ve ekoturizm girişimidir. Mastır çalışmamı 2008-2009 yıllarında EFA ile işbirliği halinde Tiwai topluluklarında yaptım. Çalışma, koruma ve kalkınmaya ilişkin kuşaklar arası bir diyalogu mümkün kıldı. Burada, "fotoses" denilen yöntemle başvuruldu. Bu katılımcı görsel yöntemde araştırma katılımcıları yaşamlarını, deneyimlerini ve önceliklerini yansıtmak üzere fotoğraf çekmektedir.

Etik görev:

Üniversite etik başvurumu yapabilmem için erişilebilir formatta bir onay formu hazırlamam gerekiyordu.

Sierra Leone'nin kırsal kesiminin özelliği okuryazarlık oranlarının düşük olmasıdır. Dolayısıyla yazılı bir onay formu buraya uygun düşmezdi. Sözlü onay üzerinde duruldu; ancak o sıralarda araştırma yapılan yerleşimlerde elektrik olmadığından ve ses cihazları kolayca bulunamadığından katılımcılarla sözlü onayın sesli olarak kaydedilmesi de güç görünüyordu. İleri teknoloji gerektirmeyen, elle tutulur ve çeşitli okuryazarlık düzeyleri açısından elverişli bir onay aracına ihtiyacım vardı.

Birlikte çalışmak açısından, katılımcıların, vardığımız anlaşmanın bir kopyasını ellerinde bulundurmaları ve proje sürecince gerektiğinde dönüp buna bakmaları önemliydi. Onay formu, kendimle HDK yönetimi ve araştırma katılımcıları arasında önemli bir iletişim aracıydı. Bu form çalışmaya katılmaya verilen onayın sonuçları hakkında konuşmayı başlatabilir, araştırma sürecindeki rolleri ve beklentileri belgeleyebilir ve bir araştırmacı olarak benim hesap verebilirliğini sağlayabilirdi.

Yapılan tercihler:

"Fotoses" kullanmayı planladığımdan, onay formunda fotoğrafların kullanılması uygun bir yol gibi göründü. Ayrıca bu sayede görüntüler üzerine diyalog başlatma imkanı da doğdu. Muhtemelen, Kanada'daki ilkokullarda özel ihtiyaçları olan çocuklarla ilgili deneyimlerim de üzerimde etkili oldu. Burada görüntüler ders saatlerinde öğretim, öğrencileri işe katma, duyguları ifade etme ve okul etkinliklerine çağrı araçları olarak sıkça kullanılıyordu.

Proje için bir sözlü onay taslağıyla işe başladım. Ana kavramları, fikirleri ve bilgileri, her biri için bir fotoğraf düşünebileceğim şekilde parçalara ayırdım. Tekrara dayalı ve yaratıcı bir süreçti. Olası fotoğraflar akla geldikçe onay metninin yapısı da değişiyordu. Sierra Leone'deki tarım topluluklarında daha

önce yaptığım bir staj çalışmasında kağıt kaynaklarının çok kıt olduğunu öğrenmiştim. Böylece görsel onay formunu bir sayfaya sınırlandırmak istedim. Onay metnini parçalara ayırma işinin bir yanı sıra netliği ve okunabilirliği korurken bir sayfaya ne kadar fotoğraf konulabileceğini belirlemeyi.

Ayrıca, formun üzerinde kimi yazılı sözcüklerin de yer almasına karar verdim. Bu kararın gerekçelerinden biri, formu hazırlarken düşüncelerimin oluşmasına yardımcı olmasıydı. Önemli bir husus da şu: yazılı sözcüklere yer verilmesi, beni katılımcıların okuryazarlık düzeyleri hakkında genel varsayımlarda bulunmaktan alıkoydu ve katılımcılar için ek bir iletişim yöntemi sağladı. Ek yararları da formun amacını etik değerlendirme kurulları için açıkça ortaya koyması ve birlikte çalıştığım kişilere daha somut bir kılavuz sağlamasıydı. Formda yer alan bölümler aşağıda Tablo 1'de gösterilmektedir. Formdaki görüntüler yerel koşulları yansıtacağından, form için fotoğraf çekme işinde Freetown'daki ve Tiwai Adası'ndaki EFA görevlileriyle birlikte çalıştım. Bütçe sınırlı olduğundan formun kopyalarını siyah beyaz olarak aldım. Araştırma katılımcılarına, araştırma sürecini anlamaya yardımcı olma açısından onay formunun ne kadar etkili olduğunu sorma fırsatım olmadı. Formun araştırma katılımcılarına projeye muhtemel katılımlarını zihinlerinde canlandırmaları ve buna ilişkin sorular sormaları açısından imkan tanıdığını düşünüyorum. Birçok katılımcı onay formunu her toplantıya getirdi ve gene pek çoğu bu formu, çektikleri fotoğraflarla birlikte, araştırmaya katıldıklarının kanıtı olarak sakladı.

Kendinize sorular/düşünceler:

- **Onay formunun formatı:** Formun üzerinde yazılı metin olmalı mıdır? Eğer olacaksa hangi uzunlukta ve dilde? Katılımcılara imza attırmanın en iyi yolu hangisidir? Form kaç sayfa olmalıdır? Siyah beyaz mı renkli mi? Örneğin her sayfada bir fotoğrafın yer aldığı renkli bir kitapçık olabilir mi?
- **Fotoğraflarda kimler olmalı? Özgün** formda yer alan fotoğraflar EFA yöneticileridir. Bu kişiler, Tiwai Adası'ndaki araştırma topluluklarının kendi içlerinde kullanılmak üzere böyle bir fotoğraf vermeyi kabul etmişlerdir. O sıralarda, görsellik taşıyan bir formun daha geniş akademik toplulukta yaratacağı ilgiyi pek düşünmemiştim. EFA yöneticileri daha sonra Claudia Mitchell'in "Görsel Araştırma" kitabında (2011) yer aldığı gibi formun dijital olarak bulanıklaştırılmış haline onay verirken, aralarından kimileri formun daha geniş bir çevreye dağıtılmasına, özellikle internet ortamında yayınlanmasına ilişkin rahatsızlıklarını dile getirdi. Ne var ki, internette neler olup bittiğini denetlemek giderek sorunlu bir iş olmaya başlamıştır. Örneğin kitaplar pek çok durumda e-kitap olmaktadır.
- **Fotoğrafların nerede çekileceği:** Fotoğraflar nerede çekilmeli? Lojistik nedenlerden dolayı fotoğrafların çoğunu EFA'nın Freetown'daki merkez ofisinde çektik. Bununla birlikte, formu Tiwai topluluklarında kullanırken hemen fark ettim ki ofisin bulunduğu binanın yapısı ile burada çalışanların kentli giyinişleri geleneksel toprak-saman inşaat malzemelerinden ve geleneksel kırsal giyiniş biçimlerinden hayli farklı idi. Aslında, araştırmanın fiilen gerçekleştiği kırsal ortamlarda fotoğraf çekilmesi daha etkili olurdu.
- **Fotoğraf içeriği:** Belirli bir araştırma bağlamında onay sürecini parçalara ayırmanın en etkili yolu ne olabilir? Ne gibi ek fotoğraflar dâhil edilebilir? Örneğin, geriye dönüp baktığımda, bir dergide ya da kitapta yer almak, bir web sayfasına yüklenmek üzere araştırmanın nasıl yaygınlaştırılabileceğini gösteren bir fotoğraf kullanabilirdim.

- **Onay formuna daha fazla katılımcı girdi:** Araştırma kapsamındaki kişilerle katılımcı biçimde geliştirilen görsel bir onay formu neye benzer? Onay formunun tasarımıyla ilgili kararların çoğu tarafımdan alınmıştı. Dolayısıyla benim kendi önceliklerimi, deneyimlerimi, estetik anlayışımı ve düş gücümü yansıtıyordu. Araştırma katılımcıları araştırmanın bileşenlerini, fikirlerini, aşamalarını ve etkilerini nasıl görsel olarak canlandırabilirdi? Başka hangi katılımcı görsel teknikler onay sürecine derinlik kazandırabilirdi?
- **Bilgiye dayalı onay sürecinin parçası olarak onay formu:** Bilgiye dayalı onay sürecinin etkililiğini ve genel anlamda araştırmanın etik olmasını sağlamak için başka hangi etik adımlar atılabilir? Fotoğraflara yer verilmesi kavramayı kolaylaştırırken, onay formu hiçbir şekilde kendi başına bağımsız bir belge değildir. Form, araştırmanın çeşitli aşamaları boyunca onay konusundaki diyalogla bağlantılı olarak kullanılma esasına dayanmaktadır. Ayrıca, yerel yetkililerle de çalıştım; proje paydaşlarının katıldıkları bir toplantıda proje sunuşu yaptım, onay alınması ve toplulukların projeye katılmaya onay vermelerinin sağlanması için her toplulukta açık toplantılar düzenledim.

Katkıda bulunan: Jennifer Thompson, Doktora Adayı, Eğitimde Entegre Araştırmalar Bölümü, McGill Üniversitesi, Kanada

Tablo 1: Görsel bir onay formunun örnek kesimleri

Konu	Fotoğraf tanıtımı	Başlık
Araştırma çalışmalarının yeri ve kimlerin katıldığı	Çalıştayların yapılacağı Tiwai Adası ziyaretçi merkezinde çalışmalarını kolaylaştıracak olan saha personelinin ve kendimin fotoğrafı	Bu araştırma projesinde kimlerin yer aldığını ve çalıştayların nerede yapılacağını biliyorum
Araştırmanın amacı	Vahşi yaşam bölgesi, ekoturizm kampı ve çevredeki topluluklar dâhil olmak üzere araştırma alanının haritası	Araştırmanın amacını anlıyorum
Araştırma süreci: Katılımcılardan bulunmaları istenecek olan araştırma aşamaları	Çalıştay sırasında fotoğraf makinesinin nasıl kullanılacağını öğrenen katılımcıların fotoğrafı	2 çalıştaya ve muhtemelen 1 görüşmeye katılmam isteneceğini biliyorum
	Toplulukta resim çeken katılımcıların fotoğrafı	Kendi topluluğumda fotoğraf çekmem isteneceğini biliyorum
	Bir fotoğraf sergisinde oturan ve fotoğrafları tartışan katılımcıların fotoğrafı	Benden, çektiğim fotoğrafları tartışmam isteneceğini biliyorum

Konu	Fotoğraf tanıtımı	Başlık
Projenin riskleri ve yararları	Elinde kamerası olan birine ne yaptığını soran topluluktan birinin fotoğrafı	Bu projede yer almanın risklerini ve yararlarını anlayabiliyorum
Araştırmanın dokümantasyonu	Bir ses kayıt cihazının fotoğrafı	Konuştuklarım kaydedilirse kasetin gizli tutulacağını ve fotoğrafımın çekilebileceğini biliyorum. _Konuşmamın kayda alınmasını kabul ediyorum _Fotoğrafımın çekilmesini kabul ediyorum
Katılımın gönüllü niteliği	Çalıştaydan ayrılırken el sallayan birinin fotoğrafı. Araştırmacı ve diğer katılımcılar dostça gülümsüyor	Bu çalışmadaki rolümün gönüllülük temelinde olduğunu anlıyorum. Herhangi bir soruyu yanıtlamayı reddedebilirim ve katılıma herhangi bir sırada son verebilirim
Bilgilenmiş hissetme	Araştırmacıya sorular soran bir katılımcının fotoğrafı	Kendimi araştırma hakkında bilgilendirilmiş hissediyorum ve soru sorma imkanlarımın olacağını biliyorum.
Katılıma onay verme	Elinde onay formu olan ve anlaştığını göstermek üzere elimi sıkan bir katılımcının fotoğrafı	Bu formu imzalayarak bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum
Enformasyon	Fotoğrafı yok	Tarih: EFA görevlisi: Katılımcının adı: Kategori (yaşlı, genç, vb.): Topluluk:
İmza yeri	Fotoğraf yok. İmza yeri, duruma göre parmak damgası atılabilecek şekilde düzenlendi.	İmza: Araştırmacı EFA görevlisi Katılımcı

ISBN: 978-88-6522-023-8

Uluslararası Çocuk Merkezi
Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs,
Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara
Tel: +90 312 290 23 66
Faks: +90 312 266 46 78
e-mail:icc@icc.org.tr

www.icc.org.tr

Bu yayın Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Avrupa Birliği, yayının içeriği ile ilgili olarak herhangi bir sorumluluk veya yükümlülük kabul etmez.

